

Міністерство освіти і науки України

**ПСИХОЛОГІЯ:
РЕАЛЬНІСТЬ І ПЕРСПЕКТИВИ**

Збірник наукових праць

Випуск 12

Засновано у 2013 році

Рівне – 2019

**Ministry of Education and Science of Ukraine
Rivne State University of the Humanities**

**PSYCHOLOGY:
REALITY AND PERSPECTIVES**

Compilation of scientific papers

Issue 12

Founded in 2013

Rivne – 2019

Психологія: реальність і перспективи: збірник наукових праць Рівненського державного гуманітарного університету. Вип. 12 / упоряд.: Р. В. Павелків, Н. В. Корчакова; ред. кол. : Р. В. Павелків, Н. В. Корчакова, В. І. Безлюдна. – Рівне : РДГУ, 2019. – 244 с.

Збірник наукових праць «Психологія: реальність і перспективи» включено до Переліку наукових фахових видань України з психології
(на підставі Рішення Атестаційної колегії МОН України від 29 вересня 2016 та Наказу Міністерства освіти і науки України від 07.10.2016, № 1222)

Свідectво про державну реєстрацію: Серія KB № 18713-7513 P

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем психології. Оpubліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних психологів, вихователів, учителів, викладачів та студентів вищих навчальних закладів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Павелків Роман Володимирович – доктор психологічних наук, професор, перший проректор, завідувач кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

Заступник головного редактора:

Корчакова Наталія Вікторівна – доктор психологічних наук, доцент, професор кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

Відповідальний секретар:

Безлюдна Валентина Іванівна – кандидат педагогічних наук, доцент, професор кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ РАДИ:

Максименко Сергій Дмитрович – академік-секретар відділення психології, вікової фізіології дефектології НАПН України, дійсний член НАПН України, директор Інституту психології імені Г. С. Костюка.

Левовицький Тадеуш – доктор гуманістичних наук, професор відділення педагогіки і психології професійно-технічної освіти, ректор Вищої педагогічної школи, м. Варшава (Республіка Польща).

Ягієло Ярослав – доктор хабілітований, професор Академії імені Яна Длугоша, м. Ченстохова (Республіка Польща).

Пасічник Ігор Демидович – доктор психологічних наук, професор, професор кафедри психолого-педагогічних дисциплін, ректор Національного університету «Острозька академія».

Шугаєва Людмила Михайлівна – доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії Рівненського державного гуманітарного університету.

ЧЛЕНИ РЕДКОЛЕГІЇ:

Вірна Жанна Петрівна – доктор психологічних наук, професор, декан факультету психології Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки.

Гошовський Ярослав Олександрович – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри педагогічної та вікової психології Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки.

Івашкевич Едуард Зенонович – доктор психологічних наук, доцент, професор кафедри загальної психології та психодіагностики Рівненського державного гуманітарного університету.

Камінська Ольга Володимирівна – доктор психологічних наук, доцент, професор кафедри загальної психології та психодіагностики Рівненського державного гуманітарного університету.

Кулаков Руслан Станіславович – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

Литвиненко Світлана Анатоліївна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри практичної психології та психотерапії Рівненського державного гуманітарного університету.

Михальчук Наталія Олександрівна – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри теорії і практики англійської мови та прикладної лінгвістики Рівненського державного гуманітарного університету.

Назаревич Вікторія В'ячеславівна – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

Немеш Олена Миколаївна – доктор психологічних наук, доцент, професор кафедри вікової і педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

Павелків Віталій Романович – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри загальної психології та психодіагностики, декан психолого-природничого факультету Рівненського державного гуманітарного університету.

Петренко Оксана Борисівна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри вікової та педагогічної психології, завідувач кафедри теорії і методики виховання Рівненського державного гуманітарного університету.

Созонюк Ольга Степанівна – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

Ямницький Вадим Маркович – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри практичної психології та психотерапії Рівненського державного гуманітарного університету.

Упорядники: **проф. Р. В. Павелків, проф. Н. В. Корчакова.**

Науково-бібліографічне редагування: **наукова бібліотека РДГУ.**

Рецензент: **Журавльова Лариса Петрівна** – доктор психологічних наук, професор, академік Академії наук вищої освіти України, завідувач кафедри теоретичної психології та психології розвитку Житомирського державного університету імені І. Франка.

Друкується за рішенням Вченої ради РДГУ (протокол № 3 від 28 березня 2019 року).

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії.

КОМУНІКАТИВНІ УМІННЯ ЯК ЧИННИК КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВИХОВАТЕЛЯ

У статті, на основі аналізу сутності конкурентоспроможності педагога, висловлюється думка про можливість оцінки зазначеної особистісної якості за показниками наявності переваг у діяльності та спілкуванні, визнаних іншими людьми; обґрунтовується зв'язок між конкурентоспроможністю майбутнього вихователя та рівнем сформованості в нього комунікативних умінь. З метою аргументації зробленого висновку викладено результати експериментального дослідження, які засвідчують існування впливу комунікативних умінь на персональні соціометричні статуси студентів в академічній групі, визначені з допомогою соціометричного процедури на підставі визнання іншими студентами їхніх переваг в оцінці професійних, лідерських та управлінських якостей.

Ключові слова: конкурентоспроможність, спілкування, комунікативні уміння, студенти, майбутні педагоги, майбутні вихователі, персональний соціометричний індекс статусу студента.

В статье, на основании анализа сущности конкурентоспособности педагога, высказывается мнение относительно возможности оценки обозначенного личностного качества по показателям наличия преимуществ в деятельности и общении, признанных другими людьми; обосновывается связь между конкурентоспособностью будущего воспитателя и уровнем сформированности у него коммуникативных умений. С целью аргументации сделанного вывода изложено результаты экспериментального исследования, которые свидетельствуют про существование влияния коммуникативных умений на персональные социометрические статусы студентов в академической группе, определённые с помощью социометрической процедуры на основании признания другими студентами их преимуществ в оценке профессиональных, лидерских и управленческих качеств.

Ключевые слова: конкурентоспособность, общение, коммуникативные умения, студенты, будущие педагоги, будущие воспитатели, персональный социометрический индекс статуса студента.

Постановка проблеми. В умовах кризової ситуації на ринку праці, що негативно позначається на працевлаштуванні молодих фахівців з вищою освітою, помітно посилюється значення тих особистісних можливостей, які забезпечують досягнення ними високого рівня конкурентоспроможності у царині пошуку роботи та подальшого професійного успіху.

У зв'язку з цим все більше дослідників висловлюють думку про необхідність формування зазначеної здатності у студентів під час професійної підготовки. Розв'язання цього завдання у системі вищої освіти пов'язане з пошуком чинників сприяння розвитку конкурентоспроможності, до яких відносять здатність до ефективного спілкування та зокрема комунікативні уміння.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У зв'язу з посиленням актуальності проблеми розвитку особистісної конкурентоспроможності, що має місце упродовж останніх десятиріч, спостерігається значне зростання наукового інтересу до цього феномену з боку представників багатьох наукових галузей: філософії (О. Александрова, М. Невмержицька, Е. Тоффлер), соціології (Л. Дудко, О. Злобіна, Т. Семігіна), економіки та менеджменту (В. Близнюк, А. Борисова, О. Кириленко, В. Літинська, Л. Лозовський, Н. Мартинюк, О. Масляєва, Б. Райсберг, О. Славгородська), педагогіки (Ю. Андреева, Т. Андріяко, С. Безбородих, Н. Журанова, Ю. Завалевський, Н. Корнейченко, О. Любченко, В. Мезінов, Г. Мороз, О. Потапова, О. Романовська, В. Суворов).

Зважаючи на зумовленість досліджуваного явища системою психічних феноменів, воно становить значний інтерес для психологічної науки (С. Батищев, А. Беляєва, О. Білоус, А. Ваврик, М. Варій, В. Жовнер, О. Злобіна, Л. Ємельянова, Л. Карамушка, В. Рибалка, В. Ортинський, О. Тюріна). Представники цієї наукової галузі (Л. Галаган, Л. Лазарева, Л. Мітіна, Н. Мухамеджанова, І. Саратцева, С. Сергєєва) багато уваги приділяють виявленню можливостей підвищення конкурентоспроможності студентів та фахівців у різних професійних сферах, що нерідко розглядаються у контексті розвитку системи особистісних якостей, необхідних для успішної реалізації спілкування. У досить широкому їх переліку нерідко згадуються комунікативність (С. Алексєєв), комунікабельність (В. Іванова, І. Леган, О. Потапова), здатність будувати сприятливий імідж (В. Журанова), комунікативна компетентність (Я. Домбровська, Л. Ємельянова, С. Ярошенко), кожна з яких базується на комунікативних уміннях. Як стверджують дослідники проблем професійної підготовки майбутніх вихователів (А. Богуш, О. Лугіна, І. Паласевич, В. Підгурська),

зазначена якість є особливо важливою для їхньої професіоналізації, оскільки саме вона уможливорює налагодження адекватних стосунків з усіма учасниками освітнього процесу, впливає на результати сприйняття та оцінки педагога з боку вихованців, їхніх батьків та членів педагогічного колективу.

Формулювання цілей статті. Мета статті полягає в обґрунтуванні впливу комунікативних умінь на рівень конкурентоспроможності студентів – майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Як засвідчив аналіз теоретичних джерел, у науковому обігу переважає думка про те, що конкурентоспроможність є порівняльною характеристикою людини і визначає її переваги (у порівнянні з іншими) у певних галузях життєдіяльності за ознаками результативності, успішності в реалізації індивідуальних можливостей, які користуються попитом у тій чи іншій сфері. Разом з тим трактування дослідниками відповідної дефініції наповнюються специфічним змістом залежно від предмету такого попиту.

Так, у сучасній філософській літературі конкурентоспроможність розглядається передусім як соціо-практичний вимір потенційних здатностей людини «виконувати, здійснювати, робити що-небудь, або те, що людина має можливість здійснити що-небудь, реалізувати», що забезпечує можливість конкурувати і розвивається у сферах діяльності, спілкування, особистості та її самосвідомості [7, с. 11].

У межах економічної науки зазначена категорія вважається близькою до категорії «ефективність», що є вирішальним чинником економічного успіху, а її сутність аналізується з позиції переваг суб'єкта ринкових відносин в аспектах адекватності вимогам ринку, задоволення потреб споживачів, адаптації до мінливих соціально-економічних умов, ефективної реалізації особистісних потенціалів у цих умовах і, на думку О. Масляєвої, у широкому розумінні визначається як «здатність досягти найкращих результатів у конкретній сфері діяльності в процесі суперництва» (конкуренції) [5]. Натомість дослідники психолого-педагогічних аспектів проблеми конкурентоспроможності більше уваги приділяють тим особистісним характеристикам, які утворюють передумови для досягнення тих чи інших переваг. Зокрема у більшості наукових праць представлено розуміння досліджуваного явища як багаторівневого інтегрального особистісного утворення, що в професійному аспекті визначається сформованістю психологічних, професійних та соціально необхідних якостей, які забезпечують високий порівняно з іншими попит на фахівця [1, с. 160], його здатність «вистояти й перемогти в конкурентній боротьбі» [3, с. 47], «досягати високих результатів у своїй діяльності...» [6, с. 160], що проектується на всі сфери життя.

У продовження розгляду окресленої проблеми в контексті забезпечення конкурентоспроможності майбутніх вихователів викликає інтерес твердження С. Алексєєва, котрий вважає, що конкурентоспроможність педагога, а передусім його професіоналізм, успішність та соціальна необхідність відображені у таких якостях, як адекватна самооцінка, впевненість в собі, емпатія, цілеспрямованість, комунікативність, готовність до професійного ризику та конкуренції (психологічні особистісні якості); професійний інтерес, адаптованість, креативність, компетентність, гнучкість, стресостійкість, здатність до безперервної освіти і саморозвитку (професійні якості); ефективний імідж, освіченість, здоров'я, працездатність, прагнення до успіху, мобільність, прогнозування (соціально необхідні якості) [1, с.156]. Таким чином, можливим є висновок, що оцінка конкурентоспроможності педагога, зокрема майбутнього педагога (вихователя) може здійснюватись як на підставі наявності окреслених якостей, так і за показниками отриманих ним переваг у діяльності та спілкуванні, які визнаються іншими людьми.

На підставі отриманого висновку нами було здійснено діагностику конкурентоспроможності майбутніх вихователів за показником співвідносного авторитету членів студентської групи (соціометричного статусу), для чого було використано метод соціометрії Дж. Морено. Вибір цього показника був обумовлений тим, що соціометричний статус визначає міру визнання особистості з боку інших, відображає її потенційну здатність до лідерства, що є ознакою її переваг у порівнянні з іншими. У дослідженні брали участь студенти I курсу магістратури спеціальності «Дошкільна освіта» у кількості 23 особи, які відповідали на питання щодо надання переваг членам своєї академічної групи за критеріями громадської активності та професіоналізму (наявності якостей, необхідних для виконання професійних обов'язків з виховання дітей і керівництва педагогічним колективом).

З цією метою учасникам опитування було запропоновано відповісти на три дихотомічні питання: «Кому з членів Вашої академічної групи Ви надали б перевагу у виборах до органів студентського самоврядування, а кому – ні?»; «Кому з членів Вашої академічної групи Ви довірили б виховувати Вашу дитину, а кому – ні?»; «Як би Вам прийшлося обирати з членів Вашої

академічної групи, кого Ви обрали б на посаду керівника закладу дошкільної освіти, а кого – ні?» (результати виборів опитуваних відображено в табл. 1). На підставі встановлення кількості позитивних і негативних виборів учасників дослідження було обчислено персональні соціометричні індекси статусу студентів у групі. Водночас було вираховано персональні соціометричні індекси позитивного та негативного статусів за формулами: $C_i^+ = S B_{sp}^+ / N - 1$; $C_i^- = S B_{sp}^- / N - 1$, де C_i^+ та C_i^- – відповідно позитивний та негативний статуси і- члена групи; $SB_{гр}^+$ та $SB_{гр}^-$ – відповідно число позитивних та негативних виборів, отриманих і-членом; N – число членів групи.

Проведені підрахунки отриманих експериментальних даних (див. табл. 2) дали змогу виокремити осіб з найвищими індексами соціометричного статусу, до яких належали учасники № 8, № 11, № 14, № 21, № 23 (індекси відповідно 0,409; 0,318; 0,318; 0,273; 0,272).

Таблиця 1

Результати соціометричного опитування щодо надання переваг студентам академічної групи за критеріями громадської активності та професіоналізму

Хто обирає	Кого обирають																							Число виборів		
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	+	-	ΣВ
1	x		+				+			+							-		-					3	2	5
2		x									+			+								-	+	3	1	4
3			x								+			+	-				-				+	3	2	5
4	+		+	x									-		-		+							3	2	5
5		+			x				-		+		-										+	3	2	5
6	+					x			-		+		-			+								3	2	5
7		+		+			x		-						-								+	3	2	5
8					+			x				+	-	+	-									3	2	5
9				+				+	x		+		-		-									3	2	5
10						+	-	+	-	x			-										+	3	3	6
11									-		x			+							+		+	3	1	4
12					-			+	-			x		+							+			3	2	5
13					-			+	-	4	+		x								+			3	2	5
14				-			-							x		+		+			+			3	2	5
15				-		+		+							x		+							3	1	4
16							+			-	-				-	x		+			+			3	3	6
17									-	-	+	-		+			x					+		3	3	6
18								+					-		-			x		+	+		-	3	3	6
19	+				+										-	-		x				+		3	2	5
20	+			+						+					-				-	x				3	2	5
21												+		+				-		-	x		+	3	2	5
22						+		+				+				-			-			x		3	2	5
23						+					+						-		+		-	x		3	2	5
В+	4	2	2	3	2	4	2	7	0	2	8	3	0	7	0	2	2	2	0	2	6	2	7	6 9	4 7	116
В-	0	0	0	2	2	0	2	0	8	2	1	1	7	0	9	1	2	2	4	1	0	2	1			
Σ	4	3	3	5	4	4	4	7	8	4	9	4	7	7	9	3	4	4	4	3	6	4	8			
В																										

Умовні позначення у таблиці 1: B^+ – число позитивних виборів; B^- – число негативних виборів; ΣB – загальна кількість виборів.

Як підтвердили надані їм вибори, саме цих учасників бачили в якості студентських лідерів, визнавали їх переваги як професіоналів в аспектах безпосереднього виконання професійних обов'язків вихователя та управлінських функцій. Водночас з допомогою обчислення негативних соціометричних індексів статусу студентів в академічній групі, було виявлено учасників з найвищим негативним значенням C^- , яке дорівнювало 0,364 (учасник № 9), 0,318 (учасник № 13), 0,409 (учасник № 15), 0,191 (учасник № 19).

Таблиця 2

Значення соціометричних індексів статусу членів академічної групи

№№ членів групи	Соціометричні індекси статусів членів групи			№№ членів групи	Соціометричні індекси статусів членів групи			№№ членів групи	Соціометричні індекси статусів членів групи		
		+	-			+	-			+	-
1	0,181	0,181	0,000	9	-0,364	0,000	0,364	17	0,000	0,091	0,091
2	0,091	0,091	0,000	10	0,000	0,091	0,091	18	0,000	0,091	0,091
3	0,091	0,091	0,000	11	0,318	0,364	0,045	19	-0,181	0,000	0,181
4	0,045	0,136	0,091	12	0,091	0,136	0,045	20	0,045	0,091	0,045
5	0,000	0,091	0,091	13	-0,318	0,000	-0,318	21	0,273	0,273	0,000
6	0,181	0,181	0,000	14	0,318	0,318	0,000	22	0,000	0,091	0,091
7	0,000	0,091	0,091	15	-0,409	0,000	-0,409	23	0,273	0,318	0,045
8	0,409	0,409	0,000	16	0,045	0,091	0,045				

З метою підтвердження висловленого припущення стосовно залежності особистісної конкурентоспроможності від наявності комунікативних умінь нами було проведено діагностику рівнів їх сформованості в учасників дослідження. У визначенні сутності комунікативного уміння ми погоджуємося з думкою Н. Волкової про те, що комунікативні уміння – це комунікативні дії, які є наслідком розвитку комунікативних здібностей (здатності до спілкування з іншими людьми) і засновані на «ґрунтовній теоретичній і практичній підготовленості, що дає змогу творчо використати комунікативні знання, навички для відображення та перетворення дійсності»: «...вступати у соціальні контакти, регулювати повторювані ситуації взаємодії, досягати в міжособистісних стосунках комунікативних цілей» [4, с. 22]. Водночас ми беремо до уваги твердження М. Барчій про те, що комунікативні уміння педагога – це передусім уміння «налагоджувати ефективне, раціональне, цілеспрямоване, педагогічне спілкування», перебудовуючи його у відповідності до особливостей розвитку дітей «на основі знань етики спілкування, педагогічного такту й майстерності» [2, с. 102].

Опрацювання науково-теоретичних джерел дає змогу пересвідчитись, що комунікативні уміння педагога наповнені різностороннім змістом, який, на наш погляд, найглибше розкрила Л. Савенкова. Згідно з висновками автора, зазначене явище є системою, що складається з умінь: 1) проектувати педагогічне спілкування (будувати його зміст, створювати творче самопочуття); 2) організовувати педагогічне спілкування (уміння самопрезентації, оволодіння увагою та ініціативою, орієнтування в комунікативних ситуаціях, установлення й підтримки зворотного зв'язку з учасниками спілкування, реалізації плану спілкування, володіння педагогічним контактом); 3) регулювати педагогічного спілкування (володіння мовленнєвими (вербальними) та немовленнєвими (невербальними) засобами спілкування, соціальна перцепція, використання «пристосувань») [8, с. 11].

Для з'ясування рівнів сформованості у майбутніх вихователів комунікативних умінь нами були використані ситуативні завдання, які вимагали реалізувати зазначені аспекти педагогічного спілкування у запропонованих ситуаціях, а також тест Л. Михельсона (переклад і адаптація Ю. Гільбуха), призначений для виявлення рівнів сформованості комунікативної компетентності та комунікативних умінь надавати і приймати ознаки уваги (компліменти) від однолітків, реагувати на справедливую і несправедливу критику та провокаційну поведінку з боку співрозмовника, звертатись до співрозмовника з проханням, відповідати відмовою на чуже прохання, висловлювати іншим та приймати від них співчуття і підтримку, вступити в контакт з іншими людьми, реагувати на спробу з боку інших людей вступити в контакт.

Як бачимо з таблиці 3, високим рівнем сформованості комунікативних умінь володіли студенти (№8; №11; №14; №21; №23), котрі, як зазначено вище, досягли найвищого в академічній групі соціометричного статусу. Водночас, як засвідчили отримані експериментальні дані, студенти з низьким рівнем сформованості комунікативних умінь був притаманний високий негативний соціометричний статус. Середнім рівнем сформованості досліджуваного показника вирізнялись студенти, які мали певну невелику кількість позитивних виборів (від 1 до 4), і частина з них – незначну кількість негативних виборів (від 1 до 4).

Таблиця 3

Експериментальні дані щодо розподілу майбутніх вихователів за рівнями сформованості комунікативних умінь

Рівні сформованості комунікативних умінь	Показники розподілу учасників за рівнями сформованості комунікативних умінь	
	кількість	відсотки
високий	5	21,7
середній	14	60,9
низький	4	17,4

При цьому, як засвідчили результати статистичної перевірки, отримані з допомогою коефіцієнта кореляції Пірсона (при ступені свободи $df=300$ рівні значимості $p \leq 0,05$ та критичному значенні $r = 0,124$), між рівнем сформованості комунікативних умінь студентів та їхнім соціометричним статусом існує такий зв'язок: при підвищенні рівня сформованості комунікативних умінь підвищується значення персонального соціометричного індексу позитивного статусу (0,5239); при зниженні рівня сформованості досліджуваної якості підвищується значення негативного персонального соціометричного індексу (0,3415).

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок. Отримані експериментальні дані, на наш погляд, можуть слугувати підтвердженням значення комунікативних умінь як чинника підвищення статусних переваг майбутніх вихователів в аспектах визнання їх лідерських та професійних якостей, що є свідченням їхньої конкурентоспроможності.

У контексті розвитку конкурентоспроможності доцільним бачиться вдосконалення комунікативної підготовки майбутніх вихователів під час здобуття вищої освіти. У зв'язку з цим викликають інтерес питання, пов'язані з розробленням та реалізацією програм розвитку у студентів системи комунікативних умінь, необхідних у діяльності педагога.

Список використаних джерел

1. Алексеев С. С. Особенности конкурентоспособности педагогов [Электронный ресурс] / С. С. Алексеев // Педагогический журнал. – 2017. – Т. 7, № 4А. – С. 154–163. – Режим доступа : <http://publishing-vak.ru/file/archive-pedagogy-2017-4/14-alekseev.pdf>.
2. Барчій М. С. Психолого-педагогічні аспекти набуття комунікативних умінь майбутніми педагогами / М. С. Барчій // Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія: Педагогіка та психологія. – 2015. – Вип. 2. – С. 98–102.
3. Безбородих С. М. Формування конкурентоспроможності майбутніх педагогів у процесі професійної підготовки : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / С. М. Безбородих ; Держ. закл. «Луган. нац. ун-т ім. Т. Шевченка». – Старобільськ, 2016. – 272 с.
4. Волкова Н. П. Професійно-педагогічна комунікація : навч. посіб. / Н. П. Волкова. – Київ : Академія, 2006. – 256 с.
5. Масляєва О. О. Економічна сутність категорії «конкурентоспроможність»: дефініція та систематизація [Електронний ресурс] / О. О. Масляєва // Ефективна економіка. – 2011. – № 10. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2011_10_20.
6. Мороз Г. М. Сутність поняття «конкурентоспроможність фахівця» як умови його успіху на ринку праці / Г. М. Мороз // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школі : зб. наук. пр. Клас. приват. ун-ту. – 2018. – Вип. 58–59. – С. 156–161.
7. Невмержицька М. В. Формування конкурентоспроможності особистості в умовах масового суспільства : автореф. дис. ... канд. філософ. наук : 09.00.03 / М. В. Невмержицька ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – Київ, 2015. – 20 с.
8. Савенкова Л. О. Система комунікативних умінь викладача [Електронний ресурс] / Л. О. Савенкова // Наукові праці. – Миколаїв : Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2002. – Т. 24. – С. 7–14. – Режим доступу : <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/naukpraci/pedagogika/2002/24-11-1.pdf>.

References

1. Alekseev S. S. Osobennosti konkurentosposobosti pedahohov [Elektronnyy resurs] / S. S. Alekseev // Pedahohycheskyi zhurnal. – 2017. – T. 7, № 4A. – S. 154–163. – Rezhym dostupa : <http://publishing-vak.ru/file/archive-pedagogy-2017-4/14-alekseev.pdf>.

2. Barchii M. S. Psykholoho-pedahohichni aspekty nabuttia komunikatyvnykh umin maibutnimy pedahohamy / M. S. Barchii // Nauk. visnyk Mukachivskoho derzh. un-tu. Seriya : Pedahohika ta psykholohiia. – 2015. – Vyp. 2. – S. 98–102.
3. Bezborodykh S. M. Formuvannia konkurentospromozhnosti maibutnikh pedahohiv u protsesi profesiinoi pidhotovky : dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.04 / S. M. Bezborodykh ; Derzh. zakl. «Luhan. nats. un-t im. Tarasa Shevchenka». – Starobilsk, 2016. – 272 s.
4. Volkova N. P. Profesiino-pedahohichna komunikatsiia : navch. posib. / N. P. Volkova. – Kyiv : Akademiia, 2006. – 256 s.
5. Masliaieva O. O. Ekonomichna sutnist katehorii «konkurentospromozhnist»: definitsiia ta systematyzatsiia [Elektronnyi resurs] / O. O. Masliaieva. // Efektyvna ekonomika. – 2011. – № 10. – Rezhym dostupu : http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2011_10_20.
6. Moroz H. M. Sutnist poniattia «konkurentospromozhnist fakhivtsia» yak umovy yoho uspikhu na rynku pratsi / H. M. Moroz // Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkoli : zb. nauk. pr. Klas. pryvat. un-tu. – 2018. – Vyp. 58–59. – S. 156–161.
7. Nevmerzhytska M. V. Formuvannia konkurentospromozhnosti osobystosti v umovakh masovoho suspilstva : avtoref. dys. ... kand. filosof. nauk : 09.00.03 / M. V. Nevmerzhytska ; Kyiv. nats. un-t im. Tarasa Shevchenka. – Kyiv, 2015. – 20 s.
8. Savenkova L. O. Systema komunikatyvnykh umin vykladacha [Elektronnyi resurs] / L. O. Savenkova / Naukovi pratsi. – Mykolaiv : Vyd-vo MDHU im. Petra Mohyly, 2002. – T. 24. – S. 7–14. – Rezhym dostupu : <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/naukpraci/pedagogika/2002/24-11-1.pdf>.

K. V. Dzhezhera COMMUNICATIVE CHANGE AS FUNCTIONAL COMPETITIVENESS OF THE FUTURE KINDERGARTEN TEACHER

In the article, based on the analysis of the essence of the teacher's competitiveness, which provides the benefits of person (in comparison with others) in certain areas of life, in particular in professional activities, on the basis of performance, success in the implementation of individual opportunities, the opinion on the possibility of evaluating the specified personal quality in terms of availability benefits in the activity and communication recognized by other people, in particular – on the indicator sociometric status (relative authority of the member of the group).

The connection between the competitiveness of the future educator and the level of formation in communist skills is substantiated. With another argument, a conclusion was made of the results of an experimental study conducted with the definition of levels of formation of communist skills of future pupils, sociometric indices of their personal status (based on the recognition of professional leaders and management quality of personality) them, confirming the influence of the first phenomenon on the second.

The obtained experimental data confirm the necessity of communicative preparation of future educators during higher education, in particular, the prospect of development and application of development programs for communicative skills in order to increase their competitiveness.

Key words: competitiveness, communication, communicative skills, students, future teachers, future educators, personal sociometric index of student status.

УДК 159.042-057.875

О. В. ДЖЕДЖЕРА

ЕМОЦІЙНІ ПЕРЕЖИВАННЯ ЯК ДЕТЕРМІНУЮЧИЙ ЧИННИК РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ

У статті висвітлюються властивості емоційного переживання використовувати почуттєво-емоційні феномени для аналізу внутрішніх і зовнішніх впливів, виявлення їх сенсу і значення та формування ставлення особистості до цих впливів, що призводить до детермінації функціонування психіки з боку емоційних переживань і зумовлює ефективність індивідуальної діяльності. З метою доведення викладеної думки представлено дані проведеного експериментального дослідження щодо показників результативності навчання студентів, змісту їхніх емоційних переживань та кореляційного зв'язку між цими показниками, які підтверджують наявність детермінуючого впливу емоційних переживань на результати такої діяльності.

Ключові слова: студенти, навчальна діяльність студентів, результативність навчальної діяльності студентів, переживання, емоційне переживання, чинник, регуляція, детермінуючий вплив.

З М І С Т

Павелків Р.В. Рефлексія як механізм особистісно-професійного становлення майбутніх вчителів.....	5
Артемова О.І. Соціально-психологічні чинники входження молоді у субкультурний простір.....	11
Бабій М. Ф. Розвиток інтелектуальних здібностей у процесі навчально-ігрової взаємодії.....	15
Безлюна В.І., Осмак Л.П. Психологічний аналіз стратегій міжособистісної взаємодії підлітків.....	20
Богач О.В., Кіршо С.М. Психологічні передумови порушення академічної доброчесності у студентській спільноті.....	26
Волинець Н.В. Порівняльний аналіз особливостей особистісного благополуччя прикордонників та фахівців інших професійних спільнот в залежності від стажу роботи.....	33
Вронська В.М. Особливості психологічної компетентності медичної сестри дошкільного навчального закладу.....	41
Главінська О.Д., Новік Л.О. Усвідомлення майбутніми психологами професійної належності.....	45
Дерев'яно Н.З. Роль інклюзивного освітнього середовища для розвитку просоціальної поведінки підлітків.....	50
Джеджера К.В. Комунікативні уміння як чинник конкурентоспроможності майбутнього вихователя.....	55
Джеджера О.В. Емоційне переживання як детермінуючий чинник результативності навчальної діяльності студентів.....	60
Журавльова Л.П., Мужанова Н.В. Динаміка ціннісно-сислової сфери учасників субкультур.....	66
Злагодах В.В., Буняк А.С. Психологічні особливості самоставлення у підлітків з проявами віктимної поведінки.....	71
Ivashkevych E., Yatsjuryk A. The diagnostics of the development of social intelligence of the person using proverbs and sayings.....	77
Ічанська О.М., Гірчук О.В. Особливості емпатії студентів-психологів на різних етапах професійної підготовки.....	82
Камінська О.В., Дружиніна І.А. Динаміка ціннісних орієнтацій студентів-психологів під час навчання у ЗВО.....	87
Камшеко К.І. Теоретична модель суб'єктивного благополуччя гомосексуальної особистості.....	93
Каряка І.В. Гендерні ознаки прояву стресостійкості працівників авіаційних організацій.....	98
Кириченко В.В. Інваріантна модель фахових компетентностей державного службовця.....	103
Корчакова Н.В. Психологічні механізми вікової генези просоціальності особистості.....	108
Коць М.О., Ятчук Т.М. Специфіка діагностики особистісної сфери підлітків з особливими освітніми потребами.....	115
Кравченко С.І. Трактатування явищ суспільної єдності в сучасній психології.....	121
Крижановська З.Ю., Мірченко С. Мотиваційний компонент самореалізації в спортивній діяльності.....	127
Кулакова Л.М., Кулаков Р.С. Гідність та мораль: філософсько-психологічний зміст.....	131
Литвиненко С.А., Ямницький В.М. Психотерапія дітей та підлітків: традиції та сучасні підходи.....	137
Магдисюк Л.І., Павлова Б.В., Пасічко В.В. Міжособистісне спілкування та його вплив на функціонування осіб пізньої зрілості.....	142
Магдисюк Л.І., Рубцова І.О. Психологічні особливості виникнення тривожності у безробітних.....	147
Маслова В.А. Соціально-психологічні чинники забезпечення саморегуляції емоційних станів менеджерів освіти.....	152
Михальчук Н.О., Примачок Л.Л. Психологічні особливості корекції психомоторних розладів у хворих із ішемічним інсультом.....	158
Мушкета Р., Кіндрат П.В., Демчук О.О. Педагогічні впливи у спортивних неформальних угрупованнях як метод соціалізації молоді.....	164
Назаревич В.В., П'ясецька О.В. Остракізовані ознаки аутоагресивної поведінки підлітків.....	168
Павелків В.Р. Зміна рівня вираженості особистості деструкцій у представників молодіжних субкультур після впровадження превентивно-корекційної роботи.....	176
Подкопасва Ю.В., Гірчук О.В. Умови формування та трансформації самоставлення у дітей і підлітків.....	184
Рудь Г.В. Дослідження феномену прокрастинації в юнацькому віці.....	190

Сечейко О. В. Динаміка прогнозування персонального професійного майбутнього студентами-психологами.....	196
Скрипка А.І. Теоретико-методологічні проблеми дослідження ставлення підлітків до учасників булінгу (на прикладі учнів військового ліцею)	203
Созонюк О. С. Методологічні основи структурно-функціональної моделі психологічної культури вчителя початкової школи	207
Сторож О. В. Теоретичний аналіз етапів творчої соціалізації особистості.....	212
Трибулькевич К. Г. Молодіжні організації та субкультури в українській незалежній державі: потенціал впливу на становлення особистості студентського лідера	217
Хомич І. С. Особливості соціально-психологічної компетентності молодших школярів у сфері нормовідповідності власної поведінки.....	223
Шевченко Р. П. Субдепрессивное состояние у студентов высших учебных заведений специальности морского и речного транспорта.....	228
Яцина О. Ф. Практики батьківства і «не-батьківства»: реалії постмодерної соціальності	233
Відомості про авторів	240

Наукове видання

ПСИХОЛОГІЯ: РЕАЛЬНІСТЬ І ПЕРСПЕКТИВИ

Збірник наукових праць

Випуск 12

Упорядники:

проф. Павелків Р. В., проф. Корчакова Н. В.

Науково-бібліографічне редагування:

наукова бібліотека РДГУ

П-86 **Психологія: реальність і перспективи:** зб. наук. пр. Вип. 12 / упоряд.: Р. В. Павелків, Н. В. Корчакова ; ред. кол. : Р. В. Павелків, Н. В. Корчакова, В. І. Безлюдна. – Рівне : РДГУ, 2019. – 244 с.

УДК 159.9+316.6

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2019

Підписано до друку 28.05.2019 р.

Формат 60x84 1/8. Папір офсетний. Гарнітура "Times New Roman". Друк офсетний.
Ум. друк. арк. 28,37. Наклад 300. Зам. № 42.

Надруковано в друкарні видавництва «Волинські обереги».

м. Рівне, вул.16 Липня, 38;тел./факс (0362) 62-03-97

e-mail:oberegi97@ukr.net

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єкта видавничої справи

ДК №270 від 07.12.2000 р.